

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Lan Nemanja Janković

Dihotomija vlog oboroženih sil v sodobnih mirovnih operacijah

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Lan Nemanja Janković

Mentor:izr. prof. dr. Vladimir Prebilič

Somentor: asist. dr. Klemen Grošelj

Dihotomija vlog oboroženih sil v sodobnih mirovnihi operacijah

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

Dihotomija vlog oboroženih sil v sodobnih mirovnih operacijah

Mirovne operacije so se po koncu hladne vojne bistveno spremenile v mnogih pogledih. Tradicionalne mirovne operacije so temeljile na opazovanju in ločevanju sprtih strani, medtem, ko je za sodobne operacije značilen bolj celosten pristop, ki poudarja nevojaške prvine. S spreminjanjem mirovnih operacij se spreminja tudi vloga oboroženih sil, ki je po nalogah in načelih delovanja čedalje bolj podobna policijski. Hkrati se mirovne operacije razvijajo v smeri večje robustnosti mandatov, kar pomeni, da se od oboroženih sil izrecno pričakuje uporaba sile tudi onkraj samoobrambe in sicer za »obrambo misije«. Izkaže se, da obstajajo pomembne razlike in specifike med policijsko in vojaško miselnostjo, ki predstavljajo resen problem za morebitno združitev vlog. Zato za uspešno izvajanje policijskih nalog ne zadošča, da se oborožene sile zgolj priučijo novih nalog, ampak je potrebna celostna sprememba na ravni vsakega posameznika.

Ključne besede: mirovne operacije, policizacija, oborožene sile, uporaba sile, motivacija za boj.

Role dichotomy of armed forces in modern peace operations

Post Cold War peace operations have significantly changed in many aspects. Traditional peace operations were based on observation and truce supervision whileas modern operations are characterized by a more holistic approach that emphifies non-military aspects. As the peace operations change so does the role of the armed forces which increasingly resembles both police tasks and principles. Modern peace operations mandates are becoming more and more robust which implies that armed forces are unmistakably expected to use force not only in self-defence situations but also for »defence of the mission«. Apparently, there are important differences and specifics inbetween police and military mindsets that present a serious problem for potential role fusion. For successful policing it is not sufficient that armed forces simply learn new tasks but a rather fundamental change on individual level is required.

Keywords: peace operations, police-ization, armed forces, use of force, combat motivation.

Kazalo

1 Uvod	5
2 Pojemna izhodišča	8
2.1 Mirovne operacije	8
2.2 Vojska in oborožene sile	10
3 Razlike med vojsko in policijo	12
3.1 Policija	13
3.2 Vojska	14
4 Vloga oboroženih sil v mirovni operacijah	16
4.1 Primeri mandatov mirovni operacij	16
4.2 Policizacija vojske	17
5 Pravila delovanja	20
5.1 Pravila uporabe sile v mirovni operacijah	20
5.2 Pravila uporabe sile v notranjih zadevah (policiji)	22
5.3 Samoobramba in uporaba prisilnih sredstev	23
5.4 Primerjava policijskih, vojaško–mironiških in vojaških načel	24
6 Problem združljivosti vojaške in policijske miselnosti	27
6.1 Koncept (vojaške) zmage	29
6.2 Motivacija za boj	29
6.3 Strah pred smrtjo in upor do ubijanja	30
6.4 Pomen sovraštva in sovražnika	31
7 Zaključek	33
8 Literatura	36

1 Uvod

Mirovne operacije so se po koncu hladne vojne bistveno spremenile v mnogih pogledih. Iz klasičnih mirovnih operacij, ki so temeljile na opazovanju in ločevanju sprtih strani, smo danes priča bolj celostnemu pristopu pri izvajanju mirovnih operacij, ki so zato čedalje bolj kompleksne in večdimenzionalne. Ta pristop temelji na spoznanju, da je za dolgoročni mir v državi, ki je utrpela posledice notranjih konfliktov ali vojne, potrebno na novo vzpostaviti državne institucije in politike, ki bodo zagotovile osnovne pogoje varnosti na vseh življenjskih področjih (socialnem, gospodarskem, varnostnem, obrambnem, kulturnem ...).

S spreminjanjem mirovnih operacij se spreminja tudi vloga oboroženih sil, ki pa še vedno predstavljajo številčno najmočnejšega akterja v mirovnih operacijah. Večina teh sprememb sodi v kontekst pojma policizacije vojske. Če namreč pogledamo spisec nalog oboroženih sil v mirovnih operacijah, bi za mnoge rekli, da gre za naloge, ki jih tradicionalno pripisujemo policiji oziroma notranjim zadevam. Izhajajoč iz poslanstva oboroženih sil v mirovnih operacijah, ki so tam zato, da varujejo in vzpostavljajo mir, se kaže tudi globlja razsežnost policizacije, ki poteka na ravni temeljnih načel delovanja.

Pri tem se kaže prvi vidik dihotomije vojaške in policijske vloge. Od vojakov, prvotno izurjenih in indoktriniranih za potrebe izvajanja oboroženega boja v kontekstu vojne, se pričakuje izvajanje policijskih nalog in to na policijski način oziroma v duhu mirovništva. Na prvi pogled bi sklepali, da vojske v mirovnih operacijah sploh ne potrebujemo in da bi jo lahko kar prekvalificirali v mednarodne policijske sile. Vendar rešitev ni tako enostavna, četudi bi drugi dejavniki dovoljevali takšno »prekvalifikacijo«.

Pomembna sprememba v doktrini izvajanja mirovnih operacij je namreč poleg kompleksnosti in večdimenzionalnosti, v pravilih za uporabo sile. Za vse mirovniške sile v mirovnih operacijah velja načelo nepristranskosti. To načelo se je v tradicionalnih mirovnih operacijah izvajalo na način, ki je uporabo sile dovoljeval izključno samo v samoobrambi. Ta pristop je povzročil kar nekaj nevšečnosti. Pokazalo se je, da je v modernih znotrajdržavnih konfliktih neučinkovit. Zato je opaziti trend razvoja mirovnih operacij v smeri večje robustnosti

mandatov, ki dovoljujejo uporabo sile tudi za »obrambo misije«, zlasti v kontekstu varovanja civilistov.

Pri tem opazamo drug vidik dihotomne vloge oboroženih sil v mirovnih operacijah. Trend razvoja vloge oboroženih sil se po eni strani nagiba v smeri policizacije, po drugi pa zahteva od oboroženih sil večjo in bolj aktivno uporabo oborožene sile. Poraja se tudi vprašanje sprejemljivosti vojaškega načina uporabe oborožene sile v kontekstu osnovnega načela mirovništva (nepriustranskosti). Vojaški način uporabe oborožene sile namreč temelji na popolnoma drugačni načelni osnovi kot policijski (ali mirovniški). Vojaški način uporabe oborožene sile po obstoječih doktrinarnih načelih oboroženega boja in načinu zagotavljanja bojne pripravljenosti vojske sam po sebi izključuje nevtralnost, saj je osnovan na čustvih in konceptu sovražnika.

Cilj diplomskega dela je proučiti pojav policizacije vojske v kontekstu sodobnih mirovnih operacij in prikazati dihotomijo vlog oboroženih sil v sodobnih mirovnih operacijah. Temelj diplomskega dela predstavljajo naslednje predpostavke:

1. Od oboroženih sil v mirovnih operacijah se ne pričakuje samo, da med drugim opravljajo naloge bolj policijske narave, ampak da svoje celotno poslanstvo izvajajo na bolj mirovniški način, ki je pravzaprav skladen s policijskim načinom delovanja.
2. Temeljna vojaška in policijska načela delovanja so konfliktno različna, zlasti glede vprašanja uporabe (oborožene) sile.
3. Za uspešno izvajanje policijskih nalog v sodobnih mirovnih operacijah ne zadošča, da se oborožene sile zgolj priučijo novih nalog, ampak je potrebna celostna sprememba v miselnosti posameznikov, ki so v sestavu oboroženih sil.

Svoje delo bom temeljil predvsem na analizi in interpretaciji vsebine relevantnih virov, tako tistih, ki neposredno obravnavajo vprašanje policizacije vojske kot tudi številnih drugih, ki so pomembni v kontekstu obravnavane tematike in postavljenih smernic. Prav tako bom uporabil tudi primarne vire, kot so na primer mandati mirovnih misij ter mednarodna in nacionalna zakonodaja.

Na začetku diplomskega dela bom razložil temeljne pojme, potrebne za razumevanje obravnavane tematike in s tem tudi bolj natančno zastavil okvir diplomskega dela. V nadaljevanju bom orisal razlike med policijo in vojsko kot sta razumljeni v klasičnem ali tradicionalnem smislu, kar je pomembno za razumevanje temeljnih podobnosti in razlik med organizacijama. Nato sledi primerjalna analiza načel uporabe sile v kontekstu (sodobnih) mirovnih operacij, notranjem redu in vojaških načel za izvajanje oboroženega boja. Na koncu bom izpostavil problem združljivosti vojaške in policijske miselnosti ter ga podkrepil s temeljnimi psihosocialnimi dejavniki, ki so relevantni za bojno delovanje vojske.

2 Pojemna izhodišča

2.1 Mirovne operacije

»Kljub pogostosti uporabe pojma mirovne operacije, pa je sama opredelitev termina mirovna operacija, dokaj kompleksna in zahtevna naloga« (Grošelj 2007, 13).

Mirovne operacije (angl. Peace Operations) v najširšem pomenu besede razumemo kot vse oblike vojaških in nevojaških aktivnosti, ki potekajo v kontekstu političnih in diplomatskih prizadevanj za vzpostavitev in ohranjanje mednarodnega miru. Mirovne operacije so sredstvo zunanje politike vse od začetka devetnajstega stoletja, razmahnile so se po drugi svetovni vojni, nov pomen in zagon pa so dobile po koncu hladne vojne, oziroma po letu 1989. Mirovne operacije postajajo ena najbolj opaznih varnostnih aktivnosti OZN, čeprav mnoge operacije še vedno potekajo izven njenega okvira (Jelušič 2005, 12).

Mirovne operacije zgodovinsko pripisujemo OZN, čeprav so tudi pred ustanovitvijo te organizacije obstajale večnacionalne vojaške aktivnosti za vzpostavitev ali varovanje meddržavnih meja v Evropi (Jelušič 2005, 15). Moderna uporaba pojma mirovne operacije pa je vezana na sistem kolektivne varnosti v okviru OZN. Mirovne operacije niso predvidene v Ustanovni listini OZN, zato je ad hoc narava teh operacij povzročila, da so se njihove prve definicije izoblikovale šele v osemdesetih in devetdesetih letih 20. stoletja (Grošelj 2007, 13).

Posledično so se izoblikovale tudi različne vrste in poimenovanja mirovnih operacij. Tako recimo »danes moramo vsebinsko razlikovati med operacijami za ohranjanje miru, operacijami za ustvarjanje miru (angl. Peacemaking Operations), operacijami za graditev miru (angl. Peace Building Operations), operacijami preventivne diplomacije (angl. Preventive Diplomacy) in operacijami za vsiljevanje miru (angl. Peace Enforcement Operations)« (Jelušič 2005, 12). Razlika med temi operacijami je predvsem v tem ali, in kako se uporablja oborožena sila.

Po koncu hladne vojne leta 1988 je prišlo do naglega naraščanja števila mirovnih operacij OZN in do močnih sprememb njihovih mandatov. V tradicionalnih operacijah hladne vojne je

bil mandat večinoma povezan z eno glavno nalogo, in sicer z razmejevanjem ali opazovanjem sprtih strani. Po koncu hladne vojne pa vidimo, da se naloge množijo in zelo barvito vključujejo sestavo sil, ki obsegajo tako vojsko kot tudi civilno policijo, diplomate, civilne uslužbence, nevladne organizacije in druge. (Jelušič 2005, 19). Zato danes pravimo, da so operacije kompleksnejše in večdimenzionalne. Ključnega pomena je to, da se vprašanja miru lotevajo bolj celostno. To vključuje poleg miritve sprtih strani (vzpostavljanje in ohranjanje miru), tudi aktivno izgradnjo državnih institucij in politik, ki so nujni predpogoj za trajni mir (Department of Peacekeeping Operations 2003).

Mnoge operacije danes potekajo izven okvira OZN ali pa je njihova operativna izvedba (vključno z vodenjem operacije) deloma ali v celoti delegirana drugim mednarodnim organizacijam kot so recimo NATO (Organizacija severnoatlantske pogodbe), EU (Evropska Unija), OAU (Organizacija afriške enotnosti), OVSE (Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi) in tudi drugim mednarodnim organizacijam, regionalnim združenjem in ad hoc koalicijam držav. Kateri akterji sodelujejo, pomembno vpliva na samo »podobo« mirovne operacije in s tem dodaja k pestrosti razlik med operacijami. Razloge za vključevanje drugih akterjev je v prvi vrsti pripisati dejstvu, da OZN nima lastnih stalnih sil, ampak jih oblikuje v dogovoru z državami članicami sproti za vsako operacijo posebej. To je v kombinaciji z drugimi problemi OZN v preteklosti močno vplivalo na počasnost odločanja in odzivnost na spremembe, kar je imelo za posledico krepitev nezaupanja v mirovne operacije OZN. Pri tem ima pomembno vlogo zveza NATO, ki je zaradi svoje vojaške narave in organiziranosti bistveno bolj operativno učinkovita. Ker pa je trend v zmanjševanju vojaškega elementa mirovnih operacij in poudarku na graditvi miru, se čedalje bolj uveljavljajo tudi drugi akterji. Vse več je misij nevojaškega značaja ali policijskih misij pod okriljem EU.

Za razliko od tradicionalnih, se v sodobnejših mirovnih operacijah od oboroženih sil pričakuje, da bodo za doseg ciljev mirovne operacije uporabili tudi silo. V času hladne vojne so mirovne operacije ZN delovale po načelu nevmešavanja in neuporabe sile, razen izključno v samoobrambi. Lokalno prebivalstvo je zaradi tega pasivnega pristopa dostikrat bilo hudo prizadeto, saj ga nihče ni varoval pred lokalnimi uporniški skupinami (Daniel Blocq 2010, 1–4). Po hladni vojni se je zgodil pomemben premik v razmišljanju glede uporabe sile v mirovnih operacijah OZN iz koncepta »samoobrambe«, v koncept »obrambe misije« (Chesterman 2004, 2). To je zlasti postalo jasno po Brahimijevem poročilu iz leta 2000, ki se sklicuje na primer nizozemskih pripadnikov mirovnih sil v BiH, ki v Srebrenici niso

posredovali, medtem ko je tam potekal genocid. Od takrat se od vojske na mirovni operaciji brez dvoma pričakuje, da bo uporabila silo za zavarovanje lokalnega prebivalstva (Daniel Blocq 2010, 1–4).

Tako so operacije v zadnjih letih postale bolj kompleksne in tudi bolj robustne, saj praviloma potekajo v izredno nestabilnem in nevarnem okolju. Varnostni svet na predlog Generalnega sekretarja vse pogosteje pooblašča vojaški del misije za uporabo sile onkraj samoobrambe, tako za izvrševanje nalog mandata kot tudi za vzdrževanje javne varnosti na območju razmestitve in za zaščito civilistov pred nasilnimi napadi in neizbežnimi grožnjami s fizičnim nasiljem (Sancin 2009, 309). Od mirovnih operacij se torej nič več ne pričakuje, da bodo tako pasivne oz. reaktivne, kot so bile v preteklosti (Sancin 2009, 334).

Za potrebe naloge je pomembno razlikovanje med (bolj) tradicionalnimi mirovnimi operacijami in (bolj) sodobnimi mirovnimi operacijami. Mirovni operaciji je namreč toliko, kolikor je mandatov, saj niti ena mirovna operacija ni v celoti enaka drugi. Kljub temu je možno opaziti določene trende v razvoju mirovni operacij. Trenda, ki predstavljata izhodišče diplomskega dela, sta proces policizacije vojske (ki je implicitno povezan s trendom razvoja mirovni operacij v smeri graditve miru) in večja robustnost mandatov glede uporabe oborožene sile.

2.2 Vojska in oborožene sile

Vojska je običajni naziv za vojaško silo določene države ali zveze držav. Izraz vojska je bil v tem pomenu v uporabi predvsem do 20. stoletja, dokler je bila vojaška sila sestavljena predvsem iz pehote, konjenice, artilerije, inženirstva in mornariških sil. Kasneje, še posebej po 1. svetovni vojni, ko se je vojaška sila po obsegu, organizaciji in materialno-tehničnih sredstvih precej razširila, se je izraz vojska pogosteje nadomeščal z izrazom oborožene sile, čeprav se vzporedno ohranjata in uporabljata tudi izraza vojska in armada (Grizold 1999, 47).

Oborožene sile so specializirana formacija države, organizirane in pripravljene za izvajanje oboroženega boja. Do sredine 19. stoletja so bile oborožene sile poimenovane z izrazom armada. Kot del državne organizacije so oborožene sile glavni nosilec varovanja neodvisnosti in ozemeljske celovitosti države, danega političnega in gospodarskega sistema oz. izvajanja

državne politike v vojni. Navadno so razdeljene na tri zvrsti: kopensko vojsko, vojaško mornarico in vojaško letalstvo. Po mednarodnem vojnem pravu izraz oborožene sile zajema tudi vse ostale oborožene formacije, tj. policijske enote, enote teritorialne obrambe, enote tovarniške zaščite, nacionalne straže, nacionalne garde in razne prostovoljne oborožene formacije (Grizold 1999, 45).

Pojem vojska se tudi danes uporablja kot sinonim za oborožene sile. V nalogi bom pojem vojska uporabljal predvsem takrat, ko bom želel poudariti bolj tradicionalne prvine oboroženih sil in z namenom, da postavim jasno ločnico med silami. V širšem smislu bi namreč lahko govorili tudi o oboroženi sili policije v smislu žandarmerije, posebne ali specialne enote. Ker bo govora o »združitvi« poklicev vojske in policije, je ta terminološka razločitev pomembna.

2.3 Policizacija

Če logično sklepamo, policizacija izraža proces (spremembo), pri katerem nekdo ali nekaj pridobiva lastnosti ali značilnosti policije. V primeru policizacije vojske se to nanaša predvsem na uporabo vojske za opravljanje nalog, ki jih v tradicionalnem smislu pripisujemo policiji in notranjim zadevam. Jelušič (2001) razlaga, da je teza o policizaciji oboroženih sil prisotna v vojaški sociologiji že več kot 50 let in pomeni, da morajo biti oborožene sile v stalni pripravljenosti za delovanje, vendar takšno, da se uporabi minimalna sila za ohranitev stabilnosti v mednarodnih odnosih, ne pa zaradi vojaške zmage (Jelušič 2001, 789).

Proces policizacije vojske mnogi avtorji opažajo in obravnavajo tudi v kontekstu uporabe vojske v notranjih zadevah. Takšna oblika policizacije vojske je izven okvira tega diplomskega dela. Kljub temu so določene ugotovitve iz tega področja uporabne tudi pri razumevanju problema policizacije vojske v mirovnih operacijah.

3 Razlike med vojsko in policijo

»Kaučič s sodelavci (2004, 12) navaja, da številni avtorji ugotavljajo, da je nastanek države povezan s skupno potrebo po monopolu organizirane sile, ki zagotavlja obrambo pred zunanjo invazijo in notranjo varnost pred nasiljem in kršitvami javnega reda« (Žaberl 2009, 17). Notranja varnost je tradicionalno stvar notranjih zadev, policije in drugih notranjih organov, medtem ko se odgovornost za zunanjo varnost, ponavadi pripisuje vojski (Born in drugi 2004, 17). Obe represivni instituciji sta nepogrešljivi del nacionalnega obrambno varnostnega sistema sodobnih držav in predstavljata instrumente za izvajanje dveh posebnih javnih politik, kriminalitete oz. notranje varnostne in obrambne politike (Sotlar 2001, 795).

Campbell in Campbell (2010) ugotavljata, da obe organizaciji v splošnem sodita v skupino državnih služb, ki skrbijo za varnost (angl. *protective services*). Poleg nošenja uniforme in značilnega vedenja, je pri obeh organizacijah poudarek na hierarhični strukturi in močni opori v poveljevanju in nadzoru. Odnosi nadrejenosti med člani organizacije so jasno razpoznavni po činu. Posebnost pri organizacijah je tudi nadpovprečna skrb za fizično pripravljenost. Poleg vsega naštetega pa tudi velja, da praviloma obe organizaciji uživata družbeno podporo v smislu, da jima je zaupana uporaba fizične, tudi smrtonosne sile za potrebe opravljanja svojih nalog (Campbell in Campbell 2010, 328).

Campbell in Campbell (2010) opozarjata, da so kljub očitnim podobnostim in pogostim »metanjem« policijskega in vojaškega poklica »v isti koš«, politične, pravne in funkcionalne razmejitve med poklicema strogo ločene. Vendar se čedalje pogosteje opaža, da se tradicionalna razmejitev med policijo in vojsko ruši in postaja vse bolj zabrisana. To približevanje ali združevanje policijskih in vojaških vlog poraja številna pomembna vprašanja (Campbell in Campbell 2010, 328).

Haltiner (2000) ugotavlja, da obstajajo ključne razlike med vojaško in policijsko organizacijo, ki izhajajo predvsem iz razlike v družbeni funkciji in namenu, kar je tudi razvidno iz njihove notranje strukture in temeljnih nalog (Haltiner 2000, 21). Kotnik Dvojmoč (2000) Haltinerjeve ugotovitve povzema v tabeli spodaj.

Tabela 3.1: Ključne razlike med vojaško in policijsko organizacijo

VOJSKA	POLICIJA
Ogrožanje reda (potencialnega) nasprotnika	Ohranjanje vzpostavljenega reda
Prezaposlenost z družbenim makro nasiljem	Preprečevanje družbenega mikro nasilja
Velik pomen strategije; visoka stopnja instrumentalizacije najnižjih hierarhičnih ravni	Majhen pomen strategije in hierarhije; velika odgovornost najnižjih hierarhičnih ravni in posameznega policista
Visoka stopnja specializacije in nefleksibilnosti	Večnamembnost in fleksibilnost
Nižja stopnja avtonomije in odgovornosti nižjih ravni	Višja stopnja avtonomije nižjih ravni
Nedvoumno razlikovanje med »prijatelji« in »nasprotniki« kot kriterij delovanja	Nepriustranskost in primernost kot kriterij delovanja
Visoka stopnja formaliziranosti	Relativno nizka stopnja formaliziranosti
Izključenost iz civilnega okolja (zaprtost)	Vključenost v civilno okolje

Vir: Prirejeno po Haltinerju (Kotnik Dvojmoč 2000, 365).

3.1 Policija

»Osrednja vloga policije je, najenostavneje rečeno, izvrševanje zakonov. S sprejetjem zakonskih aktov, ki zavezujejo naslovnike, pa seveda še ni doseženo njihovo spoštovanje. Zato je za določena področja življenja ustanovljena policijska organizacija, ki z grožnjo represivnih ukrepov poskrbi za spoštovanje zakonskih določb« (Žaberl 2006, 21). Naloge policijskih organizacij v večini držav so povezane v dve temeljni dolžnosti:

- ohranjanje javnega reda;
- preprečevanje in odkrivanje kriminala (Žaberl 2006, 21).

Če pogledamo značilnosti ene izmed osrednjih dejavnosti policije, ohranjanje javnega reda in miru, ugotovimo, da je narava takšnih dogodkov ponavadi nepredvidljiva, tako po svoji vsebini, kot kraju in času nastanka. Od policije se zahteva čim hitrejše posredovanje, nepristranskost in strokovna primernost. Možne policijske naloge zajemajo širok spekter dejavnosti, med drugim čuvanje, varovanje, pomoč, reševanje, mediacijo... Sleherni policist je tako izpostavljen najrazličnejšim in pogosto nasprotujočim si pričakovanjem (Haltiner 2000, 21).

Različnost in potencialna neskladja področij delovanja zato zahtevajo od policista visoke psihološke, socialne in profesionalne kompetence. Policisti na najnižjem hierarhičnem nivoju morajo biti multifunkcionalni in sposobni odločanja na samem kraju. Oni so tisti, ki ponavadi prvi dobijo pomembne informacije in si ob tem ustvarijo sliko o zadevi ter samostojno odločajo, ali v danem primeru posredovati in/ali o tem obvestiti nadrejene. Poleg tega je uspešnost policijskega dela v veliki meri odvisna od vključenosti policistov v družbeno okolje in informacij, ki jih pridobijo od ljudi (Haltiner 2000, 21).

V organizacijskem smislu je za »policije značilen sistem zaprte organizacije, s strogo hierarhijo in togim načinom poveljevanja. /.../ Postopno pa se moderne policijske organizacije spreminjajo v bolj odprte in se iz organov odkrivanja in pregona spreminjajo v policijo, ki deluje v interesu skupnosti« (Žaberl 2006, 21). Haltiner (2000) pravi, da policijsko organizacijo označujeta ploska hierarhija in decentraliziranost. Iz vidika organizacijske teorije je policija strukturirana na način »od spodaj (navz)gor« (angl. *Bottom up*) (Haltiner 2000, 21).

3.2 Vojska

Wiatr (1987) našteva med osnovno lastnost vojske v bistvu njen temeljni namen ali vlogo – da je bojna skupina, organizirana zaradi izvojevanja zmage v boju. Med njene posebnosti navaja notranjo koherentnost in solidarnost, svojevrstno občutenje časti, skupinski ponos in strah pred vsiljivci (Wiatr 1987, 35).

Razumevanje, da je temeljna naloga vojske oborožen boj, je vidno tudi iz opredelitev njenih nalog v zakonu. Poglejmo za primer Zakon o obrambi Republike Slovenije (ZObr-UPB1), ki v prvem odstavku 37. člena opredeljuje naloge vojske:

- izvaja vojaško izobraževanje in usposabljanje za oborožen boj in druge oblike vojaške obrambe;
- zagotavlja potrebno ali zahtevano pripravljenost;
- ob napadu na državo izvaja vojaško obrambo;
- ob naravnih in drugih nesrečah v skladu s svojo organizacijo in opremljenostjo sodeluje pri zaščiti in reševanju;
- izvršuje obveznosti, ki jih je država sprejela v mednarodnih organizacijah in z mednarodnimi pogodbami.

Učinkovitost delovanja vojaške organizacije, je za razliko od policijske, odvisna od dobrega strateškega načrta in visoke stopnje koordinacije, ki je nujna pri izvajanju množičnega makro nasilja. Organizacijska struktura je zato strogo hierarhična in centralizirana od zgoraj navzdol. To omogoča, da se ideje in načrti iz vrha uresničujejo v delovanju na vseh nivojih. Pomembne informacije pa praviloma prihajajo od zgoraj navzdol in odločanje na nižjih organizacijskih nivojih je izjemno omejeno (Feld v Haltiner 2000, 22).

Priprava na delovanje vojske je osredotočena na predvidevanje čim večjega števila negotovosti. Visoka stopnja formalizma, pravil, standardnih postopkov in hierarhičnosti vodenja, bi naj zagotavljali premišljeno in usklajeno delovanje članov organizacije, tudi pod stresnimi pogoji in ob neuspešnosti delov organizacije (Haltiner 2000, 22). Vojska je najbrž edina vrsta organizacije, ki tvega lastno uničenje pri zasledovanju svojih ciljev (Haltiner 2000, 22).

V vojski ni individualizma. Poudarjajo se kolektivne vrednote in pričakuje se, da posameznik žrtvuje svojo svobodo – če je potrebno, tudi lastno življenje – za skupni cilj. Zaradi kolektivizma in elementov totalitarne organizacije je vojska organizacija, ki je zelo vase usmerjena in izolirana od civilnega okolja. Znotraj vojske vlada visoka stopnja specializacije za posamezna področja in naloge, za katere je posameznik zadolžen in ki omejujejo njegove pristojnosti in okvir delovanja. Na ravni enot ponavadi ni potrebe po večnamenskosti. Sovražnik pa je jasno določljiv, kar omogoča lažje delovanje brez pomislekov (Haltiner 2000, 23).

4 Vloga oboroženih sil v mirovnih operacijah

4.1 Primeri mandatov mirovnih operacij

Vloga oboroženih sil v posamezni mirovni operaciji je najbolj razvidna iz mandata misije, saj je to temeljni strateški dokument, ki opredeljuje cilje in namen delovanja. Vzemimo na primer vojaški segment širšega navora mednarodne skupnosti za stabilizacijo razmer na Kosovu – KFOR (angl. *Kosovo Force*) iz leta 1999.

Operacija temelji na določilih vojaško-tehničnega sporazuma med Natom in ZRJ, ki je končal vojaško posredovanje in resolucijo VS OZN 1244/1999, ki je zagotovila mandat, na podlagi katerega je bila vzpostavljena mednarodna civilna uprava in avtorizirane večnacionalne mirovne sile pod vodstvom Nata, v skladu s 7. poglavjem UL OZN. Poleg KFOR-ja v operaciji sodelujejo tudi OZN, OVSE in EU (glej tudi Vegič 2005, 93). Temeljne naloge KFOR-ja, opredeljene v resoluciji VS OZN 1244/1999 so:

1. preprečevanje obnove sovražnosti in uporaba sile za zagotovitev premirja;
2. zagotoviti umik in preprečiti vrnitev vojaških, policijskih in paravojaških enot ZRJ na Kosovo;
3. demilitarizacija Osvobodilne vojske Kosova in drugih oboroženih skupin kosovskih Albancev;
4. vzpostavitev in ohranjanje varnega okolja za vrnitev beguncev; zagotavljanje javne varnosti in reda do prevzema teh nalog mednarodnih civilnih struktur;
5. nadzor nad razminiranjem do prevzema teh nalog mednarodnih civilnih struktur;
6. podpora in sodelovanje z mednarodnimi civilnimi strukturami (tu izstopa predvsem UNMIK) in
7. nadzor meja in zagotavljanje svobode gibanja (Grošelj 2007, 135).

Takoj je moč opaziti, da ne gre za klasične vojaške naloge, med katerimi so mnoge iz domene repertoarja nalog civilne policije. To velja zlasti za zagotavljanje javne varnosti in reda, ki je temeljna naloga policije ter nadzor meja in zagotavljanje svobode gibanja. Če pogledamo še naslednico operacije Nata v Bosni in Hercegovini SFOR (Stabilisation Force), kateri je Varnostni svet OZN z resolucijo 1088/1996 dodal še naslednje dejavnosti (Bellamy in ostali v Grošelj 2007, 133):

- zagotavljanje podpore civilnim strukturam;
- zagotavljanje varnosti, vključno z zagotavljanjem varnosti vračajočim se beguncem in razseljenim osebam ter;
- aktivno iskanje oseb obtoženih vojnih zločinov.

Iskanje oseb, obtoženih vojnih zločinov, je ena izmed osrednjih nalog organov pregona oziroma policije. Tudi opis nalog Nato-ISAF v Afganistanu postavlja v središče oblikovanje stabilnega in varnega okolja za prebivalce Afganistana ter številne druge naloge iz področja izgradnje države (angl. *state building*) in pomoči prebivalcem (Grošelj 2007, 137).

Če pogledamo spisek nalog vojakov v mirovnihi operacijah za vzdrževanje miru (namreč v operacijah za vzpostavljanje miru se še uporablja makro nasilje), bi rekli, da so to naloge s področja notranje varnosti, ki jih v državah praviloma opravlja policija, v nekaterih primerih paravojaške enote kot žandarmerija, karabinjerji ali obalna straža (te enote niso del oboroženih sil, čeravno so v nekaterih državah pod okriljem ministrstev za obrambo) (Haltiner 2000 v Jelušič 2001, 790).

Razpon nalog oboroženih sil v mirovnihi operacijah je torej bistveno širši in bolj raznolik od tradicionalnega. Če se spomnimo preglednice razlik med vojsko in policijo, lahko kar hitro ugotovimo, da je razmejitev porušena. Sedaj je vojska tista, ki skrbi za ohranjanje vzpostavljenega reda. Jasnega nasprotnika ali celo sovražnika v bistvu sploh ni, naloga mednarodnih sil pa je biti nepristranski. Poleg tega gre za asimetrično vojskovanje in sporadičnost incidentov, ki so po naravi prej mikro kot makro. Za učinkovito opravljanje svojih nalog se mora vojska aktivno vključevati v civilno okolje, ki je dostikrat negotovo in na meji sovražnosti.

4.2 Policizacija vojske

»Glede sodelovanja vojakov v mirovnihi operacijah so se mnogi vedno znova vračali k besedam Hammarskjöld, ko je dejal, da so vojaki manj primerni za mirovne operacije, vendar so edini, ki lahko opravijo to delo. Toda sposobnost za uporabo sile je predpogoj, nikakor pa ne zadostna kvaliteta za uporabo katerekoli organizacije v mirovnihi operacijah« (Jelušič 2005, 30).

Ključno vprašanje postavi Haltiner (2000) – ali se mora vojak, da bi bil kos tem novim nalogam, res naučiti policijskih veščin, ali se mora vojska v organizacijskem pogledu prilagoditi novim nalogam in se preleviti v organizacijo, ki nastaja od spodaj navzgor, praviloma matrično ali projektno (Jelušič 2001, 790).

Jelušič (2001) razlaga, da je teza o policizaciji oboroženih sil v vojaški sociologiji prisotna že več kot 50 let. Gre za tezo znanega ameriškega sociologa Janowitza v knjigi *The Professional Soldier* iz leta 1960. Janowitz je pisal o vojski, ki se uporablja v hladni vojni za zastraševalne namene, čeprav se na prvi pogled zdi, kot da piše o policijskih atributih vojske (Jelušič 2001, 789). Obnovitev teze o policizaciji vojske pa sodi v čas po koncu hladne vojne, ko ponehuje zastraševalna vloga vojaške organizacije, namesto nje pa je treba zelo hitro najti vire za novo legitimacijo v domači in svetovni javnosti (Jelušič 2001, 789).

V obdobju po koncu hladne vojne so se vojske evropskih držav uporabljale predvsem v intervencijah v policijskem stilu. Bodisi, da je šlo za klasične mirovne in humanitarne operacije ali operacije za krepitev miru. Pravila uporabe sile v tovrstnih vojaških operacijah se bistveno razlikujejo od klasičnih obrambnih in bojnih nalog, za katere so oborožene sile bile prvotno ustvarjene. Od oboroženih sil se pričakuje, da delujejo z uporabo minimalne sile in na način nekoga, ki je tam da varuje. (Born in drugi 2004, 15). Prav tako je iz trenutnega dogajanja v Iraku in drugod vidno, da vojska (ZDA) nima prav veliko izbire pri vprašanju prevzemanja in izvajanja policijskih nalog (Campbell in Campbell 2010, 332).

Da vojska nima prav dosti izbire pri vprašanju prevzemanja in izvajanja policijskih nalog, je jasno tudi iz mandatov sodobnih mirovnih operacij in pravil uporabe sile v mirovnih operacijah, saj se od oboroženih sil že na načelni ravni pričakuje, da delujejo po »policijskih« načelih.

Nekateri teoretiki, predvsem pa vojaški poveljniki so mnenja, da je v praksi vsak poskus policizacije vojske obsojen na propad. Zatrjujejo, da je za doseganje vojaške zmage potrebna uporaba maksimalne sile, kar je diametralno nasprotje policijskemu načelu uporabe minimalne sile (Campbell in Campbell 2010, 331). Upokojeni ameriški general s štirimi zvezdicami Eric Shinseki meni, da mora osrednji fokus vojske ostati vojskovanje, saj je od tega odvisno preživetje nacije. Vsak premik predaleč od tega središčnega fokusa vidi kot

grožnjo nacionalni varnosti (Campbell in Campbell 2010, 332). Z njim se strinjajo mnogi drugi vojaški poveljniki, saj ključni problem vidijo v tem, da uporaba vojaških sil za policijske naloge zmanjšuje njihovo bojno zmogljivost (Dunlap 1999, 223).

Ne glede na to je general Shinseki prepričan, da lahko vojska uspešno opravlja tudi policijske naloge, medtem, ko policija zagotovo ne more uspešno opravljati vojaških. Za empirični dokaz, da, če je potrebno vojska, lahko brez težav opravlja policijske naloge, navaja primer Bosne in Kosova (Campbell in Campbell 2010, 332).

Po drugi strani pa Sotlar (2001) uspešnost vojske pri izvajanju »policijskih« nalog postavlja pod vprašaj. Pravi, da so dogodki, ki so sledili arabski Intifadi, npr. pokazali, da izraelske oborožene sile niso bile pripravljene ali vsaj ne primerno, za spopad z neoboroženimi, toda večkrat nasilnimi palestinskimi civilisti. Prav tako pravi, da je podobne primere moč najti tako na Kosovu, kot v Bosni ali na Severnem Irskem (preden so se oborožene sile umaknile z ulic) (Sotlar 2001, 799).

Mnenja glede učinkovitosti in primernosti policizacije vojske so deljena. Dejstvo pa je, da se od oboroženih sil »policijskost« pričakuje in to ne zgolj v smislu opravljanja bolj policijskih nalog, temveč tudi v samem načinu izvajanja svojega poslanstva, v okviru mirovne operacije na splošno.

5 Pravila delovanja

5.1 Pravila uporabe sile v mirovnih operacijah

Danes je uporaba sile (vojne) prepovedana. Kljub izraženi prepovedi pa so dovoljene izjeme v primeru individualne ali kolektivne samoobrambe, ukrepov Varnostnega sveta ZN za ohranitev ali vzpostavitev mednarodnega miru in varnosti ter v primerih uveljavljanja pravice do narodove samoodločbe (Sancin in drugi 2009, 54). Okoliščine in načini dopustne uporabe sile na mirovnih operacijah izhajajo iz mandata mirovnih sil, mednarodnega prava oboroženih spopadov ter iz nacionalnega prava države gostiteljice in držav pošiljateljic. Podrobneje in konkretnije jih opredeljujejo pravila delovanja, ki so ponavadi del standardnih operativnih postopkov (SOP), praviloma izdanih kot priloga operativnemu načrtu operacije (OPLAN) (Sancin in drugi 2009, 319).

Pravila delovanja so po svoji vsebini navodila, ki na območju delovanja operacije usmerjajo odločanje poveljnikov in vojakov o dovoljenih oblikah ter načinih delovanja v odnosu do sovražnih strank in lokalnega prebivalstva. Pokrivajo zelo različna vprašanja, od tega, kako ravnati s pridržanimi osebami, do vprašanja, kdaj sme vojak uporabiti strelno orožje v samoobrambi ali napadu. Natančno določajo, v katerih okoliščinah in pod kakšnimi pogoji smejo vojaške sile začeti in/ali nadaljevati uporabo sile ter določajo stopnjo in način dovoljene uporabe sile (Findlay 2002, 14 V Garb in Rajh 2010, 29). Pravila delovanja (Rules of Engagement – ROE) so eden temeljnih operativnih dokumentov mirovnih operacij in pomenijo nekakšen »prevod« pravnih, političnih in vojaških ciljev ter omejitev glede uporabe sile, kakor so opredeljeni v mandatu misije, v »vojaški operativni jezik« (Ku in Jacobson v Garb in Rajh 2010, 29).

Pravila delovanja se torej oblikujejo za vsako operacijo posebej in so odvisna od različnih mednarodnih in nacionalnih pravnih pravil kot tudi političnih ciljev in interesov. Da je zadeva še bolj zapletena obstajajo tudi nacionalne omejitve. Sancin (2009) pravi, da za razliko od mirovnih operacij pod vodstvom OZN, kjer sodelujoče države niso nujno in vselej vključene v postopek razvoja pravil delovanja za posamezno misijo, so mnenja in stališča sodelujočih

držav vselej vključena v postopek priprave pravil delovanja v okviru zveze NATO (Sancin 2009, 340).

Garb in Rajh (2010) pravita, da bi nacionalne omejitve težko opredelili. Lahko bi dejali, da gre za določene omejitve oziroma naloge, ki jih enota določene države na mirovni operaciji po navodilih svoje države ne sme izvajati (Garb in Rajh 2010, 30). Zato se v praksi dogaja, da enote različnih držav v istem operativnem območju nimajo enakih pravil delovanja. To seveda predstavlja velike težave poveljnikom in lahko bistveno omeji operativno učinkovitost mirovnih sil.

Potreba po enotnih pravilih delovanja se kaže zlasti pri pravilih uporabe sile. Zaenkrat ne obstaja veljaven dokument Združenih narodov, ki bi jasno opredeljeval splošna načela uporabe sile v mirovnih operacijah. Leta 1998 je bil oblikovan osnutek vzorčnih pravil delovanja OZN, ki sicer nima pravne moči, a vseeno naj bi v mirovnih operacijah OZN izboljšal oblikovanje in uporabo pravil delovanja. Pravni namen osnutka vzorčnih pravil delovanja OZN je zagotoviti, da bo sila uporabljena v skladu z Ustanovno listino OZN, merodajnimi mandati Varnostnega sveta in merodajnimi načeli mednarodnega prava, vključno z mednarodnim humanitarnim pravom (Sancin 2009, 330–331).

Osnutek pravil delovanja OZN določa naslednja temeljna načela uporabe sile v mirovnih operacijah pod vodstvom OZN (Sancin 2009, 333–334):

1. neodtujljiva pravica do samoobrambe;
2. načelo vojaške nujnosti;
3. načelo uporabe nenasilnih alternativ;
4. načelo opozorila;
5. dolžnost opazovanja ognja in identifikacije cilja;
6. načelo minimalne in sorazmerne uporabe sile;
7. načelo omejevanja postranske škode;
8. dolžnost poročanja;
9. uporaba sile onkraj samoobrambe.

V skladu z VIII. poglavjem UL OZN mora biti delovanje z uporabo oborožene sile v operacijah pod vodstvom zveze Nato v skladu z UL OZN, zato v teh operacijah v osnovi

veljajo enaka temeljna načela uporabe sile kot v operacijah pod vodstvom OZN (Sancin 2009, 340).

5.2 Pravila uporabe sile v notranjih zadevah (policiji)

Žaberl (2009) ugotavlja, da lahko danes posameznik ali skupina uporabi silo samo takrat, če država to dopusti s pravnimi pravili. Sila in prisila imata zato v današnjem času izrazito pravno naravo. Ta jim določa cilj in pogoje uporabe sile. Izraz sila, v pravnem smislu, lahko pomeni dopustno ali nedopustno delovanje, ki ima tudi svoje pravne posledice (Žaberl 2009, 20). Tukaj vidimo podobnost med policijsko uporabo sile v kontekstu notranjih zadev in vojaško uporabo sile v kontekstu mirovne operacije, saj je v obeh primerih uporaba sile močno pravno pogojena.

Za izvajanje predpisanih nalog potrebuje policija zakonsko določena pooblastila. Policiji so pooblastila dana kot orodje za uspešno in učinkovito opravljanje z zakoni in podzakonskimi predpisi določene naloge. Policijska pooblastila lahko opredelimo kot mandat, ki ga policija potrebuje za uspešno opravljanje z zakonom določenih nalog (Žaberl 2006, 22). Vsaka policijska uporaba sile pomeni poseg v ustavno določene pravice osebe, proti kateri policist nastopi s silo. Predvsem gre za poseg v dve temeljni pravici, in sicer v pravico do telesne integritete ter v neodtujljivo pravico do življenja (Nikolić 2009).

Pravica do življenja je vsekakor glavna človekova pravica. Brez učinkovitih jamstev zanjo so vse druge človekove pravice nesmiselne. Zato je ta pravica razglašena tudi z mednarodnimi dokumenti s področja človekovih pravic, kot so Splošna deklaracija o človekovih pravicah, Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah ter Evropska konvencija o človekovih pravicah (Žaberl 2009, 43). Pravo oboroženih spopadov kot tudi Organizacija združenih narodov, temeljijo na enakih temeljnih vrednotah zapisanih v omenjenih dokumentih. Zato ni presenetljivo, da so si pravila uporabe sile v kontekstu notranjih zadev in delovanja v mirovnih operacijah podobna.

Načela uporabe sile niso nikjer posebej zapisana, ampak jih je moč izluščiti iz zakonodaje, teorije in policijske prakse (Žaberl 2006):

1. načelo nujnosti;

2. načelo sorazmernosti (v ožjem smislu);
3. načelo postopnosti;
4. načelo humanosti in selektivnosti;
5. načelo preciznosti.

5.3 Samoobramba in uporaba prisilnih sredstev

Na prvem mestu načel uporabe sile v kontekstu mirovnih operacij je vsekakor načelo samoobrambe, ki predstavlja neodtujljivo pravico posameznika. Ta pravica je v bistvu logična izpeljanka neodtujljive pravice do telesne celovitosti in življenja, zato je temeljnega pomena za delovanje vojaških sil. Na načelu uporabe sile zgolj v samoobrambi je tudi temeljila nepristranskost mirovnih sil v tradicionalnih mirovnih operacijah.

Med policijskimi načeli za uporabo prisilnih sredstev ne najdemo pravice do samoobrambe, ker je ta preprosto samoumevna in ne sodi neposredno v kontekst uporabe prisilnih sredstev. V notranjem pravu je potrebno razlikovati med uporabo sile v samoobrambi in uporabo sile kot (policijskega) prisilnega sredstva. Samoobramba ali silobran kot ga opredeljuje Kazenski zakonik Republike Slovenije v 22. členu je tisto dejanje ali obramba, ki je neizogibno potrebna, da storilec odvrne od sebe ali koga drugega istočasen protipraven napad (KZ-1, 2008). Po drugi strani pa zakonodajalec uporablja pojem prisilna sredstva, kar pomeni, da ponuja policistu paleto različnih sredstev, ki jih sme v določenih okoliščinah uporabiti, da z neposredno prisilo proti določeni osebi doseže izvršitev policijske naloge (Žaberl 2006, 231).

Iz tega vidimo, da je razlika med silobranom in prisilo v tem, da smejo policisti v skladu s pooblastili uporabiti silo tudi v drugih primerih, različnih od zakonsko opredeljene samoobrambe. Oseba, zoper katero policija zakonito uporablja silo, pa se ne more sklicevati na silobran, oziroma ji je s tem odvzeta pravica do zakonite samoobrambe. Pojma samoobramba in silobran nista sinonima, zato sem tudi prej uporabil besedno zvezo »zakonita samoobramba«. Ključna razlika je v tem, da je silobran pravno opredeljen in kot tak že implicitno vsebuje načeli sorazmernosti in zakonitosti, saj govori o tem, da mora napad biti istočasen in protipraven. V kontekstu mirovnih operacij se pojem samoobramba, če upoštevamo še druga načela uporabe sile v mirovnih operacijah, približuje konceptu silobrana kot ga poznamo v notranjem pravu.

V tradicionalnih mirovnih operacijah je veljalo, da se sme uporabiti sila izključno v samoobrambi. Danes se sila sme uporabiti tudi za »obrambo misije« ali drugače povedano, v sodobnih mirovnih operacijah smejo oborožene sile uporabiti silo tudi za doseganje svojih nalog. Kdaj je to dopustno, je natančno opredeljeno v pravilih delovanja za posamezno operacijo oziroma v mandatu misije. Iz tega lahko sklepamo, da se od vojske v kontekstu sodobnih mirovnih operacij pričakuje uporaba sile kot prisilnega sredstva, podobno kot od policije v notranjih zadevah.

Uporaba sile v klasičnem vojaškem smislu tj. v kontekstu izvajanja oboroženega boja ni isto ali enako policijski uporabi prisilnih sredstev. To je očitno že iz samega nabora prisilnih sredstev, ki so enim in drugim na razpolago. Žaberl (2009) pravi, da je uporaba strelnega orožja najhujše prisilno sredstvo, ki ga sme pri izvajanju svojih nalog uporabiti policist (Žaberl 2009). Vojski strelno orožje predstavlja osnovno sredstvo za delovanje, vsa druga sredstva so bodisi hujša ali sekundarne narave. V nadaljevanju bom predstavil še nekaj načel uporabe sile v kontekstu mirovnih operacij in pokazal njihovo analogijo z načeli uporabe policijskih prisilnih sredstev.

5.4 Primerjava policijskih, vojaško–mirovniških in vojaških načel

Načelo vojaške nujnosti pomeni, da je dovoljena uporaba le tolikšne sile kot je to nujno potrebno za doseganje trenutnega cilja. Vojaška nujnost ne more opravičiti dejanj, ki jih sicer prepoveduje mednarodno pravo (Sancin 2009, 334). Tudi policija pozna načelo nujnosti. Poleg vseh drugih zakonsko izpolnjenih pogojev za uporabo prisilnega sredstva, mora obstajati tudi razlog nujnosti. Nujnost pomeni, da brez uporabe sile policist ne bi mogel izvršiti naloge (Žaberl 2008).

Vojaško načelo uporabe nenasilnih alternativ narekuje, da si je potrebno vedno, ko je to mogoče, prizadevati za razrešitev potencialno sovražnega incidenta s sredstvi brez uporabe sile (Sancin 2009, 334). To načelo je primerljivo s policijskim načelom postopnosti, ki narekuje, da je situacijo potrebno reševati »korak za korakom«, in sicer najprej uporabiti milejše sredstvo in šele ko to ne zaleže, stopnjevati proti hujšim oblikam sile. Načelo postopnosti implicitno vsebuje institut, da se mora osebo pred uporabo prisilnega sredstva, če

to okoliščine dopuščajo, opozoriti oziroma ji povedati katero dejanje mora storiti ali opustiti, da se zoper njo ne uporabi sile. Osnutek pravil za delovanje OZN med načeli posebej našteva opozorilo.

Prav tako sta policijski načeli sorazmernosti in uporabe najmilejšega sredstva popolnoma analogni z mirovniškima načeloma uporabe minimalne in sorazmerne sile. Dolžnost opazovanja ognja in identifikacije cilja ter načelo omejevanja postranske škode je pa zelo primerljivo s policijskima načeloma preciznosti in selektivnosti.

Po drugi strani pa imamo »načela taktike, ki zagotavljajo taktični in operativni okvir za izvajanje bojnega delovanja« (Unger in drugi 2004, 22). Kot pa smo že na začetku ugotovili, so oborožene sile specializirana formacija države, organizirana in pripravljena za izvajanje oboroženega boja (Grizold 1999, 45). Zato predstavljajo načela taktike oboroženim silam temelj za njihovo delovanje.

Skripta za Taktiko pravi, da v virih najdemo načelo napadalnosti in pobude, vsa druga pa mu sledijo ali ga podpirajo. Med svetovnimi vojnami so na Zahodu začeli razmišljati o načelu defenzivnosti, ki naj bi zmanjšalo sovražnikovo napadalno moč in ga prisililo v prenehanje napadalnosti. Prepričanost v pravilnost takšnega razmišljala je povzročila popoln poraz zahodnih zaveznic na zahodni fronti v začetku druge svetovne vojne. Proučevanje taktike je zato v večini držav spremenilo načelo defenzivnosti v načelo ofenzivnosti (Unger in drugi 2004, 23). V doktrini Slovenske vojske je zapisano, da zmago na bojišču lahko dosežemo samo z napadom. Napadalnost pa se mora kazati v vseh načinih in oblikah bojevanja. V kombinaciji z načelom presenečenja in recimo maskiranja in zavajanja (Unger in drugi 2004, 23-25) pa vidimo, da so načela, ki zagotavljajo bojno uspešnost v neposrednem konfliktu s prej naštetimi načeli, ki so podlaga mirovništva.

Če nadaljujem, Slovenska doktrina na prvem mestu načel navaja izbiro cilja in pravi, da »mora uresničitev cilja sovražniku povzročiti posledice, ki jih ni pričakoval in na katere ni pripravljen. Splošni vojaški cilj pa je poraz in uničenje sovražnikovih oboroženih sil« (Unger in drugi 2004, 23). V načelih bojevanja se kažejo izkušnje, ki jih je dobil narod pri oblikovanju identitete. (Unger in drugi 2004, 22). Popolno upoštevanje načel ne zagotavlja zmage, če pa jih ne upoštevamo – to pomeni poraz (Unger in drugi 2004, 22).

Zato ni presenetljivo, da velja »*silent enim leges inter arma*«, oziroma, da *zakoni molčijo med vojskujočimi* (Wikiquote 2010). Kajti v vojni je samo en cilj in to je zmagati. Ravno na tej osnovi temeljijo načela taktike. Mirovne operacije seveda niso vojna, vendar bi želel opozoriti na problem uporabe sile po vnaprej določenih pravilih. Zlasti ob dejstvu, da je doktrina uporabe vojaške sile sama po sebi v nasprotju s pravnimi pravili. V kontekstu mirovnih operacij in nove zahteve po uporabi sile kot prisilnega sredstva, to predstavlja dodatni problem.

Torej, če povzamem ugotovitve. Oborožene sile v mirovnih operacijah imajo neodtujljivo pravico do samoobrambe, ki je v kontekstu drugih načel delovanja v mirovnih operacijah zelo podobna konceptu silobrana v notranjem pravu. To je v neposrednem nasprotju s temeljnim načelom izvajanja oboroženega boja – napadalnostjo. Od oboroženih sil v sodobnih mirovnih operacijah se pričakuje uporaba oborožene sile kot prisilnega sredstva v smislu policijske uporabe sile za potrebe izvrševanja naloge. Tega koncepta vojaška doktrina sploh ne pozna oziroma je ta koncept v nasprotju z načeli taktike, saj vojska operira po sistemu »zmaga / poraz«.

6 Problem združljivosti vojaške in policijske miselnosti

Podpolkovnik N. Winn Noyes, Vojska ZDA, vidi problem pri uporabi iste enote izmenično za bojne in mirovniške (policijske) naloge. Težava je v miselnem preklopu: iz agresivno nasilnega odnosa, potrebnega za oborožen boj, v izogibanje nasilju in uporabi zgolj kontroliranega nasilja, potrebnega za situacijsko dominacijo v kontekstu mirovne operacije. Zato poudarja, da pri tem ni vprašanje zmožnosti za opravljanje enega ali drugega nabora nalog, saj imajo enote dovolj znanja in veščine za opravljanje obojega. Enotam je enostavno potrebno dati dovolj časa, da preklopijo iz ene miselnosti v drugo (Noyes 1995, 1).

Uporaba vojaških sil za naloge, ki so privzeto domena policije, zahteva temeljne spremembe v načinu razmišljanja. Če ponazorimo: vojaško urjenje se v osnovi osredotoča na ubijanje ljudi in uničevanje stvari. Vojaška doktrina in taktika tako temeljita na premiku in ognju, z namenom uničiti cilj. Policijske sile na drugi strani uporabljajo zelo drugačen pristop. Silo morajo uporabljati zakonito za potrebe nadaljnjega sodnega procesa. Policija zbira dokaze in aretira *osumljence*. Vojska pa »obravnavava« *sovražnike*, ki predstavljajo državno grožnjo. Medtem, ko pravilno usmerjena policija »obravnavava« *državljanke, za katere obstaja sum, da so storili kaznivo dejanje*, ki pa štejejo za nedolžne do pravnomočne obsodbe. Gre za zelo različne poglede na svet (Dunlap 1999, 223).

Tega se ZDA zavedajo, saj je v Doktrini za Nevojne vojaške operacije jasno zapisano, da je pred odhodom na mirovno operacijo za vzdrževanje miru posameznika potrebno pripraviti, da se vzdrži večine, če ne vseh naučenih reakcij. Po vrnitvi enote iz mirovne operacije za vzdrževanje miru pa se mora zagotoviti čas in obnovitveno usposabljanje, da se enoto povrne v stanje pripravljenosti za boj (Getso, 4). Dunlap (1999) opozarja, da to v današnjem času, ko se vojske številčno krčijo predstavlja problem, saj se vojaški poveljniki niso pripravljani kar tako odreči bojni pripravljenosti svojih enot (Dunlap 1999, 223).

Poleg tega, sodobne konflikte označujeta izrazita asimetričnost in sporadičnost bojov, kar ustvarja visoko stopnjo negotovosti v sicer morda na videz relativno »mirnem« okolju. Vsak predmet je lahko mina presenečenja in vsak civilist je potencialna grožnja. Zato je izjemno

težko in nevarno v naprej predvidevati, kakšne enote bomo poslali v misijo. Prav tako je operativno taktični problem imeti ločene mirovniške in bojne enote.

Wass de Czege, upokojeni brigadni general in ustanovitelj Šole za napredne vojaške študije kopenske vojske ZDA je prepričan, da bodo v prihodnje tako vojaške kot policijske naloge predmet delovanja vojske. Zato bodo vojaki 21. stoletja potrebovali sposobnost za izvajanje obojega. Sicer se strinja, da se bojne naloge temeljito razlikujejo od policijskih, ampak rešitve ne vidi v specializaciji posameznih enot za opravljanje strogo ene vrste nalog. Meni, da lahko z ustreznim usposabljanjem iste vojaške enote opravljajo tako bojne kot policijske naloge, enako kvalitetno. Rešitev vidi v sposobnosti vsakega posameznika, da preklaplja miselnost iz vojaške v policijsko in obratno, morda celo v isti taktični operaciji. To preklapljanje miselnosti očitno zahteva bolj kompleksnega in prožnega vojaka, kot ga je vojska do sedaj ustvarjala (Campbell in Campbell 2010, 332).

Vojska bi zato morala izuriti vojake v duhu mirovne etike in načel, ki so trenutno vojaški organizaciji tuji (Campbell in Campbell 2010, 332). Veliko mirovnih nalog poteka v neposrednem stiku s civilnim prebivalstvom in v sodelovanju s civilnimi nevladnimi organizacijami različnih ideoloških in nazorskih usmeritev. Vojaki, šolani za delovanje v večjih organizacijskih enotah in za izvajanje makro oboroženega nasilja, se morajo teh novih nalog šele naučiti, kakor tudi privaditi na nove delovne razmere (Jelušič 2001, 790).

Poraja se vprašanje, ali je ideja o preklapljanju med vojaško in policijsko miselnostjo sploh mogoča in kaj to pravzaprav pomeni. Iz strogo tehničnega vidika se vojska zagotovo lahko nauči policijskih taktik in metod, ampak obstajajo pomembne razlike v vrednostnem sistemu in miselnosti, ki nujno ustvarjajo notranji psihološki konflikt v posamezniku. Nezdržljivost smo že tako ugotovili pri analizi temeljnih načel, ki pa predstavljajo osnovno gibalno delovanja tako organizacije, kot slehernega posameznika.

Ključ vsega je torej uporaba sile, za katero ugotavljamo, da je nujno potrebna, hkrati pa predstavlja »spolzka tla« za ustvarjanje miru. V nadaljevanju bom predstavil nekaj elementov, ki tvorijo bojno uspešnost. Gre za pomembne psihološke dejavnike, ki so pomembni pri vprašanju združljivosti vojaške in policijske miselnosti.

6.1 Koncept (vojaške) zmage

V različnih časovnih obdobjih, okoliščinah in kulturah, je vojaška zmaga imela dostikrat drugačen in pogosto nejasen pomen, tako za zmagovalce, kot poražence. Kljub temu je osrednje gibalno v vojskovanju bilo nekako jasno, kot je to v enem stavku povzel general Douglas MacArthur: »V vojni ni alternative zmagi« (angl. *In war there is no substitute for victory*) (Mandel 2007, 461). Ampak, »vojaška sila se v mirovni operaciji za vzdrževanje miru praviloma uporablja z zelo omejenim mandatom glede oboroženega nasilja« (Jelušič 2001, 789). Ključna problema združljivosti vojaške in mirovniške (policijske) miselnosti sta v tem, da v mirovni operaciji ni koncepta zmage in da ni klasičnega sovražnika. Cilj mirovne operacije je stanje miru, sprave in ne zmaga. Sovražnik pa bi naj bilo konfliktno stanje, oziroma situacija sama po sebi. (Getso, 4).

Moderna tehnologija na področju vojskovanja, nekonvencionalne oblike konfliktov in neoprijemljivi vojaški cilji ustvarjajo precejšnjo zmedo pri ocenjevanju sodobne zmage. Negotovost je značilna tudi pri vprašanju kaj oziroma koga točno se varuje, kar izhaja iz nejasnosti nacionalnih interesov (Mandel 2007, 461). Konec množičnih armad ter intervencijski in ekspedicijski način bojevanja naredi vojaka v bistvu najemniškega, kar povzroča negotovost, njegovo telo, um in duša pa so zmedeni ter pogosto pod stresom, ker ne vedo, za kaj se bojujejo (Arnejčič 2008, 203). Tukaj pridemo na vprašanje motivacije za boj.

6.2 Motivacija za boj

»Vojaška organizacija se kaže v javnosti kot strogo racionalna, nadzorovana struktura, ki pa v resnici veliko svojih ravnanj utemeljuje na čustvih. Brez čustev sploh ne more motivirati svojih pripadnikov, oziroma izvesti pripravljenosti za bojevanje. Čustva so spiritus agens vojske. Zelo malo je takšnih organizacij, ki bi pripravljale svoje člane na to, da pri opravljanju svojih nalog lahko tudi umrejo« (Jelušič 2002, 112).

Daniel Blocq (2010, 5) opozarja, da:

... je družba na splošno mnenja, da so se vojaki pripravljene boriti v vsaki vojaški operaciji (Grossman 1995, 87). Pripravljenost ubiti in pripravljenost umreti sta pogosto videni kot

dejstvo. Realnost pa pokaže, da mora vojak pravzaprav premagati svoj notranji upor do ubijanja in posledično tudi potisniti strah pred smrtjo (Grossman 1995, 88). Ubijanje je na splošno sprejeto kot moralno narobe. S tem je pogosto povezano tudi trpljenje umirajočega človeškega bitja. Povzroča bolečino in žalost med sorodniki in prijatelji ter krši etična načela kot sta spoštovanje »dostojanstva« in »nedotakljivosti življenja« (Norman 1995, 40–45, 47, 50–55). Omenjena moralna vprašanja so globoko zakoreninjena v vojaku, da predstavljajo čustveno oviro na bojišču (Marshall 2000, 78) (Blocq 2010, 5).

»Vojak se v vojni bojuje zaradi navezanosti na sotovariše, zaradi obrambe družine, da sam ne bi bil ubit, v neposrednem spopadu praviloma ne misli na abstraktne patriotske ali ideološke cilje« (Jelušič 2002, 125).

Prav tako vojaki, izurjeni za boj, praviloma niso najbolj veseli napotitev v mirovne operacije, saj je to ponavadi v nasprotju z njihovimi osebnimi pričakovanji in ambicijami ter navsezadnje razlogi, zakaj so se sploh odločili za vojaški poklic v prvi vrsti. Če bi želeli ohranjati javni red in mir, bi se najbrž odločili za poklic policista (Getso, 7–10). To nasprotje v pričakovanjih stresno vpliva na vojake, kar zmanjšuje njihovo učinkovitost (Litz in Bolton 2000, 136).

6.3 Strah pred smrtjo in upor do ubijanja

Tradicionalno pojem bojnega stresa povezujemo z bojno utrujenostjo in post travmatskim stresnim sindromom, ki pa sta pravzaprav manifestaciji, ki se zgodita kasneje in kot posledica bojnega stresa. Grossman ugotavlja, da vsekakor ne smemo podcenjevati vpliva strahu, psihološke vzburjenosti, groze in fizične deprivacije v boju, ampak da postaja jasno, da so drugi dejavniki tisti, ki so vzrok resnim psihološkim posledicam bojevnikov. Ti drugi dejavniki so specifični za bojevanje in so povezani v prvi vrsti s strahom (travmo) pred bližinsko medosebno agresijo (kar do neke mere lahko izenačimo s strahom pred lastno smrtjo) in uporom do ubijanja lastne vrste (Grossman 1999, 142–144).

Izkaže se, da so med pripadniki medicinskega osebja, duhovnikov, častnikov in (globinskih) izvidnikov bistveno manjše psihološke posledice. Skupen element tem situacijam je, da kljub temu, da so na prvi bojni liniji in obstaja za njih življenjska nevarnost, osebno neposredno

niso zadolženi za to, da ubijajo. Boj je bistveno manj stresen, če nam ni treba ubijati, četudi je situacija nam enako ali celo bolj življenjsko ogrožujoča (Grossman 1999, 145).

Temu jasno pričajo ugotovitve iz 2. svetovne vojne, saj je samo 15 do 20 odstotkov vojakov streljalo na nezavarovanega sovražnika. To potrjujejo tudi ugotovitve drugih študij, tako da spoznanje o uporabi do ubijanja lastne vrste predstavlja pomembno prelomnico moderne vojaške psihologije. Tako so po drugi svetovni vojni začeli razvijati psihološke metode za premagovanje teh notranjih ovir posameznika, ki v prvi vrsti temeljijo na operantnem pogojevanju (B.F. Skinner) oziroma treniranju refleksnih odzivov. Z novimi metodami urjenja in pritiska na vojake so ZDA v Vietnamski vojni dosegli kar 90 do 95-odstotno stopnjo streljanja (Grossman 1999, 146-147).

6.4 Pomen sovraštva in sovražnika

Arnejčič (2008) pravi, da motivacija za vojskovanje nastaja v posamezniku, ki je vpet v množico, kjer je zavedno ali nezavedno izpostavljen intenzivnemu govorjenju o sovraštvu. Sovraštvo nastaja postopoma, na primer skozi enostranske zgodbe in pripovedi množičnih voditeljev in vodij ali pa posameznikov v velikih skupinah, ki skušajo svet naslikati v negativnih oblikah. Takšno sovraštvo konkretizira posameznikove predstave in ga spodbuja, da deli posameznike na naše (mi) in druge (vi) (Arnejčič 2008, 233). Ustvarjanje predsodkov in sovraštva je povezano z dehumanizacijo sovražnika, ki je pomemben element za premagovanje notranjih ovir za bojevanje. Gabriel (1991) pravi, da je dehumanizacija edini način, da človek lahko opraviči grozoto svojih dejanj v vojni. Ko se vojak sooča z resnostjo smrti in uničenja, lahko ostane duševno zdrav samo, če dehumanizira sovražnika (Gabriel 1991, 136).

Vojaki v vlogi mirovnikov so prav tako lahko izpostavljeni stresorjem, značilnim za vojno (artilериjski ogenj, mine presenečenja, streljanje), četudi je območje relativno mirno, še vedno obstaja nenehna življenjska nevarnost. Poleg stresorjev, povezanih z bojem, obstaja še vrsta drugih, ki so bolj specifični za mirovne operacije (Litz in Bolton 2000, 136). V mirovni operacijah je stik s civilnim prebivalstvom pomembna sestavina. To samo po sebi narekuje potrebo po večji prisotnosti in bližini oboroženih sil v civilnem okolju, ki pa je lahko zelo nevarno. Tako se pogosto daje prednost bližini in prisotnosti na račun lastne varnosti. To pri

vojaki vzbuja napetost in vzbujenje ter dodaja k splošnemu občutku strahu. Če se frustracije potlačijo, obstaja nevarnost, da čustva strahu in jeze pridejo na plano med izvajanjem nalog (recimo v obliki nepotrebnega nasilja, otopelosti in dehumanizacije obravnavanih oseb ali nasprotnikov) (Litz in Bolton 2000, 136).

Kot že večkrat omenjeno, se mirovne operacije bistveno razlikujejo od vojne. Ampak vidimo, da tudi v mirovnih operacijah obstaja niz stresnih dejavnikov, ki povzročajo strah in anksioznost. Pomemben mehanizem premagovanja tega strahu je ravno krepitev občutka pripadnosti lastni skupini in zaničevanje nasprotnikov, kar pa ustvarja sovražno relacijo.

V kontekstu mirovnih operacij je koncept sovražnika nesprejemljiv, saj je v neposrednem nasprotju s konceptom nevtralnosti. Kot smo ugotovili, se od oboroženih sil v mirovnih operacijah pričakuje uporaba sile kot prisilnega sredstva. Bojno delovanje zoper nekoga že samo po sebi pomeni vmešavanje ali poseganje v konflikt. Če je poseg upravičen, oziroma v skladu z načeli uporabe oborožene sile, je nevtralnost, objektivno gledano, še vedno lahko ohranjena. Problem nastane v tem, da je tistemu, zoper katerega se deluje, čisto vseeno glede upravičenosti posega. On je napaden in brani tisto, v kar verjame oziroma se bori za življenje. Tako mirovne sile zelo hitro postanejo »vojskujoča« se stran ali sovražnik nekomu in s tem tarča napadov. Logična posledica je, da mirovne sile prav tako razvijejo odnos sovraštva kot (psihološki) obrambni mehanizem. In v okolju asimetrije, kjer je vsak civilist potencialna grožnja in ni jasnega nasprotnika, to predstavlja dodatni problem.

7 Zaključek

Da so oborožene sile v mirovnih operacijah v vlogi mirovnikov, bi nekako morale biti samoumevno že na podlagi same definicije mirovnih operacij, ki jih v najširšem smislu razumemo kot vse oblike vojaških in nevojaških prizadevanj za vzpostavitev in ohranjanje mednarodnega miru.

Da oborožene sile v mirovnih operacijah opravljajo vrsto nalog, ki tradicionalno sodijo v domeno policije in notranjih zadev, je najbrž logična posledica samega razvoja mirovnih operacij, ki se problema varnosti lotevajo bolj celostno na vseh nivojih družbe. Vojska pa je pač tista, ki je tam v največjem številu na razpolago. Zato je smiselno, da se:

1. Od oboroženih sil v mirovnih operacijah ne pričakuje samo, da med drugim opravljajo naloge bolj policijske narave, ampak da svoje celotno poslanstvo izvajajo na bolj mirovniški način, ki je pravzaprav skladen s policijskim načinom delovanja.

S tem, ko se od oboroženih sil v mirovnih operacijah pričakuje hkrati nevtralnost in uporaba sile za namene različne od samoobrambe, se njihova tradicionalna pasivna mirovniška vloga »opazovalcev« in »fizične tampon prepreke« spremeni v bistveno bolj aktivno, ki je tako po nalogah kot po načelih delovanja primerljiva s policijsko.

Ključni element policijskosti se kaže v izrazito pravni naravi uporabe oboroženih sil v mirovnih operacijah, ki je opredeljena z mandati in je po načelih skladna z načeli uporabe sile v notranjem pravu. To temelji predvsem na uporabi minimalne sile in še to v primeru, ko je to res nujno potrebno. Tako postanejo vojaki v mirovnih operacijah izvrševalci zakonov, kar je temeljna naloga policije v notranjem pravu.

Kot že omenjeno, »so se glede sodelovanja vojakov v mirovnih operacijah mnogi vedno znova vračali k besedam Hammarskjöld, ko je dejal, da so vojaki manj primerni za mirovne operacije, vendar so edini, ki lahko opravijo to delo« (Jelušič 2005, 30). »Neprimernost« najbrž izhaja ravno iz tega, da so si :

2. Temeljna vojaška in policijska načela delovanja konfliktno različna, zlasti po vprašanju uporabe (oborožene) sile.

Vojaška doktrina temelji na uporabi maksimalne sile, saj je namen zagotoviti zmago in preprečiti poraz, kar je v vojaškem smislu skoraj sinonim za uničiti in ne biti uničen. Medtem predstavlja uporaba sile policiji prisilno sredstvo, ki ga sme uporabiti samo takrat, ko ni več druge možnosti za izvršitev zakonite naloge. Poleg tega je za policijo uporaba strelnega orožja oziroma smrtonosne sile najhujša oblika prisilnega sredstva – vojski predstavlja uporaba smrtonosnega strelnega orožja osnovno orodje za delovanje. Ta dihotomija načel predstavlja resen problem in oviro združljivosti vojaške in policijske vloge na ravni enote ali posameznika.

Sicer je vojake možno spremeniti v mirovnike, ampak se jim s tem bistveno zmanjša bojna zmogljivost. Problem se nahaja v temelju, ki tvori bojno zmogljivost enot. Iz psihologije je namreč znano, da imamo ljudje močan strah pred lastno smrtjo in upor pred ubijanjem drugih pripadnikov lastne vrste. Vojaška doktrina in usposabljanje dosegajo bojno zmogljivost enot ravno s premagovanjem tega strahu in upora na načine, ki pogosto niso združljivi z mirovništvom.

Ostaja pa dejstvo, da v mirovnih operacijah potrebujemo tudi pripravljenost za uporabo oborožene sile. Kot kaže, se soočamo z začaranim krogom, v katerem:

- več mirovništva (policijskosti v smislu nalog in načel) pomeni manj bojne zmogljivosti;
- manj bojne zmogljivosti pripomore k večjemu strahu pred bojevanjem in posledično več žrtvam, če do bojev pride;
- več žrtev in več strahu krepi antagonističen odnos in sovraštvo;
- sovraštvo pa v osnovi ni združljivo z nepristranskostjo in mirovništvom.

Trendi podpirajo idejo upokojenega brigadnega generala ZDA, Wass de Czege, da bodo v prihodnje tako vojaške, kot policijske naloge, predmet delovanja vojske oboroženih sil. Optimalna rešitev bi zato bila izuriti vsakega posameznika, da preklaplja miselnost iz vojaške v policijsko in obratno, če je potrebno, tudi v isti taktični situaciji. Zato sledi sklep, da:

3. Za uspešno izvajanje policijskih nalog v sodobnih mirovnih operacijah ne zadošča, da se oborožene sile zgolj priučijo novih nalog, ampak je potrebna celostna sprememba v miselnosti posameznikov, ki so v sestavu oboroženih sil.

Ob tem ostaja odprto vprašanje ali je temeljna psihološko socialna narava človeka sploh skladna s takšno spremembo.

8 Literatura

1. Arnejčič, Beno. 2008. *Izbrana poglavja iz psihologije množice, vojaške in vojne psihologije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
2. Blocq, Daniel. 2010. Western Soldiers and the Protection of Local Civilians: Is a Nationalist Orientation in the Armed Forces Hindering Our Preparedness to Fight? *Armed Forces and Society* 36 (2): 290–309.
3. Bonn, E. Keith in Anthony E. Baker. 2000. *Guide to Military Operations other than War*. Mechanicsburg: Stackpole Books.
4. Born, Hans, Karl W. Haltiner in Marjan Malešič, ur. 2004. *Renaissance of Democratic Control of Armed Forces in Contemporary Societies*. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft.
5. Campbell, J. Donald in Kathleen M. Campbell. 2010. Soldiers as Police Officers / Police Officers as Soldiers: Role Evolution and Revolution in the United States. *Armed Forces and Society* 36 (2): 327–350.
6. Chesterman, Simon. 2004. *The Use of Force in UN Peacekeeping Operations*. New York: NYU School of Law.
7. Department of Peacekeeping Operations (Peacekeeping Best Practices Unit). 2003. *Handbook on United Nations Multidimensional Peacekeeping Operations*. New York, United Nations. Dostopno prek: <http://www.peacekeepingbestpractices.unlb.org/Pbps/library/Handbook%20on%20UN%20PKOs.pdf> (15. december 2010).
8. Department of Peacekeeping Operations. 2008. *United Nations Peacekeeping Operations (Principles and Guidelines)*. New York, United Nations. Dostopno prek: http://www.peacekeepingbestpractices.unlb.org/Pbps/Library/Capstone_Doctrine_EN_G.pdf (11. december 2010).
9. Dunlap, Charles J. 1999. The police-ization of the military. *Journal of Political and Military Sociology* 27 (winter): 217–232.
10. Edmunds, Timothy. 2002. *The Armed Forces and Society in Postcommunist Europe: Legitimacy and Change*. Brighton: University of Sussex.
11. Gabriel, A. Richard. 1991. *Nema više heroja: ludilo i psihiatrija u ratu*. Zagreb: Alfa.
12. Garb, Maja in Teja Monika Rajh. 2010. Omejitve delovanja vojaških sil v operacijah. *Slovenska vojska* 18 (16): 28–31.

13. Getso, Robert. Ni podatka. *Preparing Warriors to be Peacekeepers*. University of Maryland. Dostopno prek: http://www.class.uidaho.edu/martin_archives/peace_journal/Peacekeeping/Peacekeeping1.doc (14. december 2010).
14. Grizold, Anton. 1999. *Obrambni sistem Republike Slovenije*. Ljubljana: MNZ, Visoka policijsko-varnostna šola.
15. Grossman, Dave in Bruce K. Siddle. 1999. Psychological Effects of Combat. V *Encyclopedia of Violence, Peace and Conflict* 3 (Po-Z), ur. Lester Kurtz, 139–150. Austin: University of Texas.
16. Grošelj, Klemen. 2007. *Slovenija v svetu mirovnih operacij*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
17. Haltiner, Karl W. 2000. Policeman or soldiers? Organizational dilemmas in the constabularization of armed forces. V *International Security and Mass Media and Public Opinion*, ur. Marjan Malešič, 17–32. Ljubljana: Faculty of Social Sciences, Defence Studies Department, Defence Research Centre.
18. Jelušič, Ljubica. 1997. *Legitimnost sodobnega vojaštva*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
19. --- 2001. *Mirovne operacije – prostor izmenjave izkušenj slovenske vojske in slovenske policije*. V *Dnevi varstvoslovja* 2. del, ur. Milan Pagon, 787–793. Ljubljana: Visoka policijsko-varnostna šola.
20. ---2002. Ritualizacija čustev v vojaški organizaciji. *Teorija in praksa* 39 (1): 112-132.
21. --- 2005. *Mirovne operacije: opredelitve, problemi, prihodnost*. V *Mirovne operacije in vloga Slovenije*, ur. Ljubica Jelušič, 11–32. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
22. *Kazenski zakonik Republike Slovenije (KZ-1)*. Ur. 1. RS 55/2008. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlurid=20082296> (23. december 2010).
23. Kotnik Dvojmoč, Igor. 2000. *Preoblikovanje oboroženih sil sodobnih evropskih držav (študija primera), doktorska disertacija*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
24. --- 2002. *Preoblikovanje oboroženih sil sodobnih evropskih držav*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
25. Litz, Bret in Elisa Bolton. 2000. Peacekeeping. V *Encyclopedia of Stress* 3 (A-Hi), ur. Fink George, 134–137. New York: Academic Press.
26. Mandel, Robert. 2007. Reassessing Victory in Warfare. *Armed Forces and Society* 33 (4), 461–495.
27. Nikolić, M. 2009. *Uporaba prisilnih sredstev v slovenski policiji*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Policija.

28. Noyes, N. Winn. 1995. *Peacekeepers and Warfighters: Same Force, Different Mindset, research report*. Newport: Naval College.
29. Sancin, Vasilka, Dominika Švarc in Matjaž Ambrož. 2009. *Mednarodno pravo oboroženih spopadov*. Ljubljana: Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje.
30. Sotlar, Andrej. 2001. Racionalizacija in preseganje »obrambne dileme malih držav«. Med policizacijo vojske in militarizacijo policije. V *Dnevi varstvoslovja*, ur. Milan Pagon, 795–808. Ljubljana: Visoka policijsko-varnostna šola.
31. Unger, Marko, Radovan Lukman, Anže Rode in Iztok Beslič. 2004. *Taktika : skripta*. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo, Slovenska vojska, Center vojaških šol.
32. Wiatr, Jerzy. 1987. *Sociologija vojske*. Beograd: VINC.
33. Wikiquote. 2010. *Latin proverbs*. Dostopno prek: <http://en.wikiquote.org> (1. december 2010).
34. *Zakon o obrambi Republike Slovenije (ZObr-UPB1*. Ur. l. RS 103/2004. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2004103&stevilka=4405> (18. december 2010).
35. Žaberl, Miroslav. 2006. *Temelji policijskih pooblastil*. Ljubljana: Fakulteta za policijsko-varnostne vede.
36. --- 2009. *Uporaba prisilnih sredstev*. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.